

Anmeldelse, Dansk Filosofisk Selskab:

NY FORSTÅELSE AF DE SYV DØDSSYNDER Glem alt hvad du tidligere har lært!

'De syv glæder - Forstå det moderne menneske og de syv dødssynder'

Af Martin Herbst, Cornfield Press, 429 sider, kr. 249.

Jane Straschnaja, cand.pæd.fil.

FRÅSERI. LIDERLIGHED. GRÅDIGHED. VREDE. DOVENSKAB. MISUNDELSE. HOVMOD.

Det er nok de færreste, der uden videre kan remse de syv dødssynder op, hvis man bad om det. For hvordan var det nu lige med dem?

De af os, der kan huske Seven, David Finchers thriller tilbage fra 1995, vil måske genkalde sig nogle særdeles uhyggelige billeder af en overvægtig mand, bundet til et bord, tvunget til at spise sig selv ihjel (grådighed) eller andre skræmmende scener fra filmen, hvor morderen, en religiøs fundamentalist, myrder sine ofre ud fra en tanke om Guds straf og hævn over synd.

Men hvor mange af os har egentlig en reel viden eller overhovedet en holdning til sådan noget som de syv dødssynder? Og hvad kommer de syv dødssynder det moderne menneske ved? Ovennævnte film harmonerer perfekt med den klassiske opfattelse af synd, men som vi skal se, kan den klassiske opfattelse udfordres, for måske indeholder den misforståelser, som behøver at blive opklaret? De syv glæder er et ambitiøst - og modigt - foretagende, og man skal ikke sætte sig for godt til rette, hvis man ikke kan tåle at få vendt sit verdensbillede på hovedet.

Så snart der bliver brugt et ord som 'synd', associerer man nærmest pr. automatik til noget negativt, en synd, en fejltagelse. Der må være tale om noget religiøst og noget dårligt. Men er det så enkelt? Det svarer denne bogs forfatter på, og der bliver på ingen måde skøjtet hen over overfladen. Bogen er nemlig et dybtgående historisk, kulturelt og teologisk nedslag i dødssyndernes oprindelse og udvikling. Men det er kun begyndelsen. For så snart vi har fået et solidt grundlag at stå på, altså dødssyndernes historiske kontekst, så har vi også en platform, hvorfra der kan rettes kritik, og det gør Martin Herbst. Han kritiserer således katolicismens og protestantismens, herunder naturligvis Martin Luthers, udlægninger af dødssynderne, idet han mener, at de er blevet forkert udlagt og dermed har sat en skæv kurs op igennem tiden. Det vil Martin Herbst korrigerer med sin bog, og lad det være sagt med det samme: denne måde at tænke de syv dødssynder på er kontroversiel. Den er provokerende og prikker i dén grad til vante automatiske og bevidstløse religiøse såvel som kulturelle overbevisninger. Uanset om man er troende eller ej, så er hele syndsbegrebet, herunder dødssynderne, noget vi alle er underlagt, om end vi er det uden overhovedet at skænke det en tanke. Det er kulturarv fuldstændig på linje med sådan noget som Janteloven, og ingen kommer uden om Luther.

Hvis man, som denne anmelder, ikke i forvejen kender til Martin Herbst og den aktuelle måde at anskue dødssynderne på, så kan man godt forberede sig på, at denne bog gør sin virkning. Den første udfordring er overhovedet at forstå, hvad han mener, for det er en på alle måder anderledes tilgang, han præsenterer, end man traditionelt set er vant til. Men denne bog gør altså noget. Den kan noget. Og det er naturligvis, hvad forfatteren ønsker. I et interview giver han selv følgende begrundelse for at skrive bogen:

”Jeg har skrevet den, fordi jeg vil ændre verden. Og det gør jeg så ved at ødelægge min karrieremulighed. I Danmark er det sådan, at du godt kan være ateist og præst, men du kan ikke blive til noget, hvis du kritiserer Martin Luther.” (Kristeligt Dagblad, 2017).

Om Martin Herbst lykkes med at ændre verden, må tiden vise. Men han er efter denne anmelders mening en modig - og klog - mand, med stærke pointer og en argumentation der vanskeligt lader sig afvise. Han er idéhistorisk og teologisk velfunderet og udstyret med en særdeles skarp pen.

Bogen kaster lys på en overset, men ikke ny, vinkel på dødssynderne. Forfatteren tager det udgangspunkt, at dødssynderne i sig selv er et misbrug af noget godt, nemlig menneskets iboende og naturlige behov, evner og ønsker. Men hvis dette er præmissen, får det også konsekvenser for måden at forholde sig til dødssynderne på. Med forfatterens ord:

”Misbrug er som bekendt en forvanskning eller pervertering af noget sundt, og dermed bør vi mod hidtidig forståelse se de syv dødssynders udspring som noget godt og genuint. Denne erkendelse er tankevækkende, når den bliver ført til sin konklusion, for hvis dødssyndernes udspring er misbrug, kan deres modsætninger ikke bestå af behovsfornægtelse eller selvudslættelse. Modsætningerne må nødvendigvis være alt det, der repræsenterer den helhjertede livsudfoldelse.” (s. 12)

Denne oversete, eller i det mindste underbelyste, konklusion vil bogens forfatter diskutere, og det gør han på omkring 400 velkrevne, veloplagte og ikke mindst velargumenterende sider, der bliver delt op i to dele.

Del 1 indeholder fire kapitler og fokuserer på dødssyndernes historiske udvikling og tradition. Her præsenteres dødssyndernes toneangivende tænkere, herunder ikke mindst Martin Luther som frontfigur og repræsentant for den klassiske opfattelse af dødssynderne. Ifølge den opfattelse består dødssyndernes modsætning i deres fornægtelse. Eksempelvis må sådan noget som fråseri bekæmpes med askese, og cølibat er den optimale løsning på liderlighed et cetera. Men dette er en misforståelse. For der findes et godt og livsbekræftende fråseri. Og liderlighedens modsætning er ikke cølibat men derimod god sex. Martin Herbst gennemgår alle de syv dødssynder i dette misforståelsens lys, men bogens første del indleder med en historisk fremstilling af emnet og opridses en række gode grunde til, at emnet har relevans for det moderne menneske i dag.

Martin Herbst fører de syv dødssynders grundlæggelse tilbage til Evagrius Ponticus (345 e.Kr. - 399 e.Kr). Kort fortalt var Evagrius en højtuddannet og særdeles respekteret mand med fuld gang i karrieren, da han forelsker sig i en gift, adelig kvinde. Denne forelskelse var katastrofal, for et sådant forhold kunne blive en alvorlig trussel mod hans integritet. Evagrius rejser derfor væk og ender i Ægyptens ørken, hvor han formulerer det, der senere bliver til den traditionelle fortælling om de syv dødssynder.

Hermed er vi i gang, og Martin Herbst gennemgår i bogens første del flere markante hovedskikkelser i dødssyndernes tilblivelse, udvikling, videreudvikling og fortolkning. Der mangler ikke eksempler. Og der mangler ikke argumentation. Derudover krydres der generøst med nogle af verdenslitteraturens største tænkere, som alle får ’taletid’. Augustin, Nietzsche, Kierkegaard, Schopenhauer, såvel som Freud, Dante, Shakespeare og sågar H.C. Andersen for bare at nævne nogle. Det skorter ikke på name dropping, men alle har de noget at sige, eftersom dødssynderne hviler på en eksistentiel præmis med relevans nu såvel som for tusinde af år siden.

”Traditionen om de syv dødssynder er formidlede og formidler den dag i dag indsigter om den menneskelige tilværelse, der giver så god mening, at ved at dykke ned i historien får vi adgang til denne indsigt. De syv dødssynder er en form for prisme, gennem hvilket vi både lærer middelaldermennesket og os selv bedre at kende.” (s. 13-14)

Dødssyndernes fascinationskraft skyldes efter forfatterens vurdering deres tematikker, som til alle tider har været aktuelle. Madens rolle for menneskers identitet, herunder overforbrug, fråseri og ressourcspild. Sex, prostitution, porno. Eller hvad med misundelse som drivkraft? Alle disse tematikker indeholdes i dødssynderne, som hver især kaster lys på den menneskelige tilværelse.

Den brede, historiske gennemgang forbereder læseren på bogens anden del, hvor hver enkelt dødssynd, samt de modsvarende livsdyder, gennemgår et nærstudie. Del 2 består således af otte kapitler, og her byder Martin Herbst på en undersøgelse og analyse af alle syv synder, samt et afsluttende kapitel, der runder bogen af med forfatterens refleksioner og konklusioner.

Martin Herbst følger en bestemt systematik i del 2, som samtlige kapitler undergår. Dette giver en læsevenlig overskuelighed og referenceramme. Som eksempel kan vi her tage udgangspunkt i VREDE. Først skal vredens aktualitet gennemgås. Her lægger Martin Herbst ud med en personlig beretning fra trafikken, hvor han kun i allersidste øjeblik undgår at ramme en cyklist på vej ind til Københavns centrum, da cyklisten en kold og vinteraften med glat føre pludselig krydser vejen i høj fart lige foran bilen. Martin Herbst får på mirakuløs vis blokeret bremserne. Han ånder lettet op, smiler og ruller vinduet ned, da den mere end almindeligt heldige cyklist er på vej over mod ham. Martin Herbst er dog ikke forberedt på, hvad der nu sker. For cyklisten hamrer sin knytnæve i bilens tag og spytter ham i ansigtet. Herefter fortsætter manden i fuld fart ud i natten på sin cykel.

”Vrede er bestemt ikke kun et fænomen, vi kender til fra trafikken. Vreden erfares inden for hjemmets fire vægge i skikkelse af skænderier, raserianfald, hustruvold og i yderste konsekvens i mord. I grusom skikkelse bærer vrede frugt i terror. I enhver terrorist er der en mand eller kvinde, der føler sig forurettet på egne eller andres vegne.” (s. 234)

Efter gennemgang af vredens aktualitet, skal der svares på spørgsmålet: hvad er vrede? Vredens kompleksitet og facetter gennemgås, og undervejs gør Martin Herbst sig nogle tankevækkende observationer i forhold til vredens natur. Eksempelvis fremhæver han, at vrede ofte ledsages af håb. Man håber på forsoning med den, man er vred på. Og på et samfundsmæssigt plan har vi straffeudmåling som en nødvendig og civiliseret måde at 'ophæve vreden på'. Martin Herbst argumenterer videre for, at vi her finder en væsentlig forskel på vrede og had. For hadet kender ikke til håb eller ønske om forsoning, snarere tværtimod.

Nu følger et nedslag i vredens historie, og herunder gennemgås den fordømmelse, som vreden traditionelt har været underlagt. Eksempelvis ville hverken Buddha eller den romerske, stoiske filosof Seneca høre tale om vreden, og Seneca beskriver i sit værk *De Ira* (Om vrede), hvordan vrede formørker sindet og er katalysator for andre dødssynder. Der diskuteres 'god og ond' vrede, vrede som last og vrede som dyd og til diskussionen trækker Herbst en masse mennesker frem på scenen, blandet andet Aristoteles, Platon, Thomas Aquinas og Dante.

Herefter undersøges vrede i Biblen, og man fristes til at sige naturligtvis, da det vel næppe er muligt at diskutere dødssynder uden også at se dem i lyset af Biblens tekst. Den føromtalt sondring mellem god og ond vrede er et gen-nemgående bibelsk tema, og Martin Herbst peger

blandt andet på paradokset om på den ene side den såkaldte kærlige gud og på den anden side al den vold og vrede, der igen og igen bliver berettet om i Biblen.

Slutteligt kommer Martin Herbst' bud på en god vrede. Det er her alle argumenter og eksempler sammenfatter bogens hovedtema: at de syv dødssynder er misbrug af noget godt. Derfor kan man med rette tale om en god vrede, ifølge Herbst. Og denne er uløseligt forbundet med kærlighed.

"Vrede kan være kærlighedens ambassadør. Hvor mærkeligt det end kan lyde, har verden brug for mere vrede; ikke den selvcentrerede destruktive, men den retfærdige og opbyggelige." (s. 264)

Ovenstående 'model' over vreden bliver, som nævnt, gentaget for samtlige dødssynder, og Martin Herbsts agenda er naturligvis at nå frem til livsdyderne som vejen til, ja, vel i virkeligheden det gode liv. Hermed er vi fremme ved bogens sidste kapitel, som hedder "Lad os feste og være glade", hvilket er det afsluttende råd, vi får fra forfatteren. Dette er naturligvis ment som et kontratræk til den klassiske opfattelse af dødssynderne. Vi bør droppe fornægtelsen og i stedet bekræfte. Vi bør inkludere - ikke ekskludere og så videre.

Herbst tager afslutningsvis udgangspunkt i den bibelske lignelse om Den fortabte søn, og han argumenterer forbløffende overbevisende for, at denne lignelse rummer samtlige syv dødssynder og dermed også er en fortælling om den menneskelige eksistens grundvilkår, og altså ikke udelukkende en fortælling om tilgivelse. Ikke blot udfolder lignelsen dødssynderne, men den indeholder sågar løsningen på disse problemer. Vi får selveste nøglen til den rette håndtering af livsdyderne i lyset af den rette forståelse af dødssynderne. Med andre ord: Vi er nået til et klimaks.

Idet vi forestiller os, at den fortabte søn netop er hjemkommet til sin faders hus efter at have frådset alle penge op og dyrket blandt andet både hovmod, liderlighed og dovenskab, imens han har været bortrejst, står der i lignelsen følgende: (spoiler alert!): "Men faderen sagde til sine tjenere: Skynd jer at komme med den fineste festdragt og giv ham den på, sæt en ring på hans hånd og giv ham sko på fødderne, og kom med fedekalven, slagt den, og lad os spise og feste." (s. 371)

Herbst dissekerer herefter verset og fremfører på den måde bevis for, at den fortabte søns udsvævende liv netop ikke bliver godtgjort med cølibat og isolation, men derimod med musik, dans og fest (og kvinder). Sønnens frådseri bliver ikke erstattet med faste, men derimod med et overdådigt festmåltid.

Pointen er, som den hele tiden har været: Vist er der dødssynder, der skal bekæmpes. Men de skal ikke, som typisk antaget, bekæmpes med fornægtelse og forsagelse. Herbst kritiserer den græsk-ortodokse, katolske og protestantiske tradition for ikke i tilstrækkelig grad at have taget højde for, at synd er misbrug. I stedet har man haft tilbøjelighed til at forbinde det syndige med kroppen og følelseslivet, hvilket er årsagen til at cølibat, asketisk livsførelse og fattigdom er blevet normativt forbilledlig ved det kristne liv og den kristne livsførelse.

"Resultat er, at mange har vendt syndsbegrebet ryggen. Det er synd! For mennesket er ikke et entydigt væsen. Det består af godt og ondt, gudbilledlighed og dæmoni. Kun når man ser det i øjnene, kan man forstå, hvad det vil sige at være menneske." (s. 373)

Lad os huske tilbage på bogens begyndelse, hvor Martin Herbst gør opmærksom på, at den i bogen præsenterede måde at anskue dødssynderne på ikke er ny, blot oversat. Resultatet er dog højest sandsynligt lige overraskende.

Bogen åbner op for en alternativ tilgang til selveste vores egen, lutherske tænkning. Hvis ikke det er udfordrende, hvad er så?

Der bliver skudt med skarpt mod hele det klassiske syndsbegreb, vel at mærke ikke med spredhagl, men med meget præcise, skarpsindige betragtninger og overbevisende argumentation.

Har man interesse i syndsbegrebet såvel som i almen dannelse, så er det absolut anbefalelsesværdigt at bruge nogle timer i selskab med Martin Herbst og hans udlægning af de syv dødssynder. Bogen virker ærligt talt som et så vedkommende bidrag til hele den traditionelle opfattelse af synd, at læsningen næsten burde gøres obligatorisk. Ja, havde jeg haft et stjernesystem, så havde denne bog fået 5 stjerner ud af 5 mulige. Det er litteratur, der gør mere end blot at underholde og oplyse: denne bog kan - potentielt - forandre, hvis ikke hele verden, så i hvert fald nogle af os, som lever i den.